

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
НАУК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

ПРАГА, ЧЕХІЯ
31 липня 2025 року

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ (ЧЕХІЯ)

НАУКОВА УСТАНОВА «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ЦЕНТР СТАЛОГО РОЗВИТКУ» (УКРАЇНА)

ГО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ
НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ» (УКРАЇНА)

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**III МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН»**

31 липня 2025 року

ABSTRACTS OF SCIENTIFIC PAPERS

**III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
«CURRENT PROBLEMS OF THE SOCIAL AND HUMANITARIAN
SCIENCES IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL CHANGES»**

July 31, 2025

Prague, Czech Republic
2025

ББК 20
УДК 001
А43

DOI: <https://doi.org/10.60022/conf0731>

А43 Актуальні проблеми суспільно-гуманітарних наук в умовах трансформаційних змін: збірник тез наукових праць III Міжнародної наукової конференції (Прага, Чехія, 31 липня 2025 року) / Наукова установа «Науково-дослідний центр сталого розвитку», 2025. — 39 с.

У збірнику подано матеріали III Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми суспільно-гуманітарних наук в умовах трансформаційних змін».

Матеріали публікуються мовою оригіналу у авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки та погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

При використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника посилання на авторів та видання є обов'язковими.

Організаційний комітет

Alexander Buychik — Doctor of Economics, PhD of Social and Political Sciences Supervisor, the European Institute for Innovation Development

Белялов Талят Енверович — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Коваленко Дмитро Іванович — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Рамський Андрій Юрійович — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Русіна Юлія Олександрівна — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Скриньковський Руслан Миколайович — кандидат економічних наук, член-кореспондент Української академії наук (Львів, Україна)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІКА.....	5
<i>Жукова Анна Робертівна</i> Didactic foundations for teaching the translation of english euphemisms in higher education.....	5
СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ.....	8
<i>Прокопенко Олег Миколайович</i> Психологічні аспекти люті і агресії в механізмі психологічного захисту.....	8
СЕКЦІЯ 3. ПРАВО.....	10
<i>Олейников Сергій Миколайович</i> Фактори делегітимації державної влади.....	10
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА.....	13
<i>Воловін Олег Георгійович</i> Проблеми та недоліки податкової політики в Україні: загальний огляд.....	13
<i>Кохно В'ячеслав Сергійович</i> Цифрова інфраструктура як основа розвитку підприємництва в умовах трансформаційної економіки.....	15
<i>Марченко Богдан</i> Інфляція як суспільний виклик у період трансформаційної кризи: між економікою та довірою.....	17
<i>Саковець Андрій Олексійович</i> Інформаційні технології як драйвер економічної стабільності та інтеграції у світовий ринок.....	19
<i>Черниш Микола Миколайович</i> Смарт-спеціалізація як стратегія регіонального відновлення: між інновацією, локальними спільнотами та євроінтеграцією.....	21
<i>Яценчук Ростислав Михайлович</i> Інноваційно-інвестиційна стратегія українського бізнесу в умовах війни: між економічною адаптацією, суспільною відповідальністю та трансформаційними змінами.....	23
<i>Кадиров Ельвін Ескендерович</i> Особливості державного стимулювання розвитку малого підприємництва: сутність та значення.....	25
<i>Віжжукін Дмитро Геннадійович</i> Декомпозиційний аналіз наслідків урбанізації в умовах трансформації міських спільнот.....	27
<i>Віжжукін Артем Геннадійович</i> Аналіз сучасного стану та тенденцій майнової нерівності в Україні та світі.....	29
<i>Швецов Владислав Анатолійович</i> Закономірності розвитку цифрової економіки в світі та Україні.....	31
<i>Соколюков Антон Олегович</i> Сучасні підходи до управління оборотними активами банку в умовах цифрової трансформації.....	33
<i>Шишко Вікторія Володимирівна, Давидов Олександр Валерійович</i> Вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку.....	35
СЕКЦІЯ 5. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	37
<i>Postoroniuk Tetiana</i> Interdisciplinary perspectives on eating behavior, energy regulation, and nutritional risk.....	37

§ Секція 1 «Педагогіка»

Zhukova Anna

PhD, Associate Professor

Department of Foreign Languages and Military Translation

Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy

Lviv, Ukraine

DIDACTIC FOUNDATIONS FOR TEACHING THE TRANSLATION OF ENGLISH EUPHEMISMS IN HIGHER EDUCATION

In contemporary linguistics and translation studies, increasing attention is paid to the study of euphemisms. Euphemisms play a key role in shaping polite, indirect, and socially acceptable language. However, there is still insufficient research on the pedagogical approaches to teaching the translation of English-language euphemisms into Ukrainian, especially within the framework of translator training in higher education institutions. The translation of euphemisms presents a particular challenge: it requires maintaining the communicative intent, emotional tone, and stylistic features of the source text, while adapting the message to the cultural and linguistic expectations of the target audience.

The relevance of exploring translation strategies for English euphemisms into Ukrainian is determined by several factors. Firstly, there is a growing need to preserve cultural diversity in translation. Secondly, adequate understanding of texts by diverse linguistic audiences depends on the accurate transmission of euphemistic expressions. Finally, the quality of translation products can be significantly improved through effective instructional strategies in this domain.

Euphemisms are inherently cross-cultural linguistic phenomena that function within the framework of sociolinguistic, psychological, and communicative conventions. They often carry culturally embedded meanings and are subject to constant semantic evolution. Therefore, correct interpretation and translation of euphemisms are critical in preventing miscommunication and ensuring that the translated text resonates with the intended tone and values of the original.

From a didactic perspective, teaching the translation of euphemisms requires a multidisciplinary approach. It should combine linguistic theory, comparative cultural analysis, sociopragmatics, and translation practice. Students must develop not only technical skills in lexical substitution but also a deeper understanding of how euphemisms function within specific cultural, ideological, and discursive contexts. The term «euphemism» derives from the Greek *eu* (good) and *phemi* (to speak), literally meaning «to speak well.» Euphemisms are polite or softened expressions used to replace words that may be considered rude, offensive, unpleasant, or taboo. They often mask or mitigate the harsh reality behind a concept and are employed in a wide variety of fields, including politics, religion, death, disease, sexuality, and social inequality. According to Rawson (1995), euphemisms serve to replace socially or emotionally charged words with neutral or softened alternatives. In Ukrainian linguistic literature, euphemisms are defined as words or expressions used in place of those deemed socially unacceptable or stylistically inappropriate in certain cultural contexts (Batsevych, 2007).

Euphemisms represent a complex linguistic phenomenon with at least three interconnected aspects: social, psychological, and linguistic. The social aspect refers to the moral and religious motivations that drive the avoidance of direct references to stigmatized concepts. Euphemisms, therefore, reflect collective values, sensitivities, and power relations. Researchers identify several key features of euphemisms: the reference to socially undesirable meanings, semantic ambiguity, mitigating connotation, and formal elevation of expression (Seryakova, 2024).

The existence of euphemisms is often rooted in linguistic taboos—restrictions on naming dangerous, sacred, or socially sensitive phenomena. These include words related to death, disease, or the supernatural, e.g., «the Prince of Darkness» for «Devil» or «passed away» for «died.» In Ukrainian, expressions such as «нечистий» (the unclean one) for «чорт» (devil) serve similar functions. Euphemisms also stem from social dialectology: they conform to ethical and moral norms of communication. For example, «повненький» or «з надлишковою вагою» (full-figured/overweight) may replace «жирний» (fat). In English, we find equivalents like «overweight» or «full-bodied.» In the educational process, instructors must raise awareness about the dynamic and culturally loaded nature of euphemisms. Teaching should focus not only on identifying euphemistic forms but also on understanding the cultural motivations behind them. The aim is to develop students' sensitivity to implicit meanings, connotations, and social functions. Translation of euphemisms

demands critical thinking and cultural intelligence. Students must be guided to view euphemisms not as decorative language but as rhetorical tools influenced by power dynamics, social norms, and ideology. For instance, politically correct language («people with disabilities» instead of «disabled») reflects broader socio-political efforts to protect human dignity.

Additionally, euphemisms are constantly evolving. Words once considered polite may become stigmatized over time and require replacement by new euphemisms. This process of euphemistic replacement is known as the euphemism treadmill. Language instructors should highlight this phenomenon and teach students to track semantic shifts over time.

Effective teaching of euphemism translation involves introducing various translation techniques and encouraging students to analyze contextual appropriateness. The following translation strategies can be used in the classroom:

1. Literal translation (calque): this involves word-for-word translation, replicating the structure of the original. for example, «undocumented workers» can be translated as «недокументовані працівники.» This method is helpful when the euphemism has a direct structural equivalent in the target language.

2. Descriptive translation: this strategy replaces a euphemism with an explanatory phrase. For example, «socially challenged» might be rendered as «людина, яка стикається із соціальними труднощами.» It ensures clarity when no direct equivalent exists.

3. Lexical substitution with ukrainian euphemism: when appropriate, translators can use culturally acceptable ukrainian euphemisms. for instance, «passed away» can be translated as «відійшов у засвіти,» a softer form than «помер.»

4. Addition (explicitation): this involves adding elements not present in the original in order to clarify meaning. For example, «laid off» may be translated as «втратити роботу через скорочення штату.»

5. Functional equivalence: when the source euphemism does not have a cultural match in ukrainian, the translator may choose a functionally equivalent expression that achieves the same effect, even if the literal meaning differs.

6. Omission (if necessary): in rare cases, if a euphemism is irrelevant or unclear in the target culture, it may be omitted or paraphrased in a more neutral way.

These approaches should be taught through guided practice, pair and group activities, and translation workshops where students can analyze authentic texts (e.g., political speeches, news articles, fiction) containing euphemisms.

One of the greatest difficulties in translating euphemisms lies in cultural mismatch. Students must understand that translation is not only linguistic transfer but also cultural mediation. Words like «senior citizen,» «gender-neutral bathroom,» or «differently abled» reflect Anglo-American sensitivities that may not have direct analogs in Ukrainian. Educators should include case studies of cultural miscommunication caused by the incorrect rendering of euphemisms. Comparing English euphemisms with Ukrainian equivalents helps students grasp the limits of literal translation and appreciate the importance of cultural awareness.

To integrate euphemism translation into translator training programs, the following components should be included:

- lecture modules: **linguistic and cultural theory of euphemisms; typology and evolution;**
- text analysis seminars: **identification and classification of euphemisms in authentic texts;**
- practical translation sessions: **application of translation strategies;**
- discussion forums: **cultural sensitivity, ethics of translation, and political correctness;**
- reflective journals: **student insights into translation decisions and challenges.**

Assessment methods may include comparative translation analysis, glossary creation, and annotated translation portfolios. Euphemisms are not merely lexical ornaments but communicative instruments that require thoughtful handling during translation. Teaching euphemism translation in higher education enhances students' intercultural competence, interpretive skills, and awareness of rhetorical nuance. It also helps them develop the ability to produce translations that are both accurate and culturally appropriate.

Future research should explore euphemism translation in various functional styles (literary, scientific, journalistic, and bureaucratic) and examine how cultural norms influence translation choices. Integrating authentic materials and up-to-date euphemism usage into the classroom will help prepare competent translators capable of navigating the delicate terrain of cross-cultural communication.

References

1. Baranova, S. V., Pletenko, K. P. (2019). Lihnvistychni problemy identyfikatsiyi evfemizmv yak movnoho fenomenu [Linguistic problems of identifying euphemisms as a linguistic phenomenon]. *Visnyk*

Mariupol's'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya – Bulletin of Mariupol State Humanitarian University. Ser.: Philology, 21, 99–104 [in Ukrainian].

2. Batsevyich, F. S. (2007). Slovyk terminiv mizhkul'turnoyi komunikatsiyi [Dictionary of Intercultural Communication Terms]. Retrieved from: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/e> [in Ukrainian].

3. Kornelyayeva, Ye. V. (2019). Linhvistychna pryroda evfemizmv [Linguistic nature of euphemisms]. *Naukovyy zhurnal L'viv's'koho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttyediyal'nosti «L'viv's'kyy filolohichnyy chasopys» – Scientific Journal of Lviv State University of Life Safety “Lviv Philological Journal”*, 5, 70–75 [in Ukrainian].

4. Korunets', I. V. (2003). Teoriya i praktyka perekladu (aspektnyy pereklad) [Theory and practice of translation (aspectual translation)]: pidruchnyk. Vinnytsya: Nova Knyha, 448 s. [in Ukrainian].

5. Kul'chyts'ka, O.V. (2021). Dysfemizmy yak leksychni zasoby vyraznosti movy (na prykladi suchasnoho molodizhnoho anhlovnoho romanu) [Dysphemisms as lexical means of language expressiveness (on the example of a modern youth English-language novel)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats' Drohobys'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiya» – Problems of Humanities: Collection of scientific works of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series “Philology”*, 45, 209–220 [in Ukrainian].

6. Marchenko, T.A. (2020). Evfemizmy v suchasnykh ukrayins'kiy ta anhliys'kiy movakh [Euphemisms in Modern Ukrainian and English]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi – Scientific notes of Vernadsky TNU. Series: Philology. Social Communications*, 1, 31 (70), 78–82 [in Ukrainian].

7. Onushkanych, I., Shtohryn, M., Prystay, S. (2015). Perekladats'ki transformatsiyi yak zasib vidtvorennya anhliys'kykh evfemizmv ukrayins'koyu movoyu [Translation transformations as a means of reproducing English euphemisms in Ukrainian]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya «Filolohichna» – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series “Philological”*, 54, 282–284 [in Ukrainian].

8. Syeryakova, I. I. (2024). Evfemizmy v anhliys'kiy frazeolohiyi: ekolinhvistychnyy perekladats'kyy aspekt [Euphemisms in English phraseology: eco-linguistic translation aspect]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Zhurnalistyka – Scientific notes of Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*, 1, 35 (74), 142–147 [in Ukrainian].

9. Rawson, H. (1995). Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. N.Y.: Crown Publisher Inc., 463 p. [in English].

§ Секція 2 «Психологія»

Прокопенко Олег Миколайович

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮТІ І АГРЕСІЇ В МЕХАНІЗМІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ

Кожна людина має свій власний сценарій реагування, інтерпретації та вирішення конфліктів. Ми як у замкнутому колі ходимо від позиції до позиції, в цій безперервній драмі взаємного порятунку, звинувачення та агресивності. Психіатр Стівен Карпман (США, найбільший теоретик і практик трансакційного аналізу, Drama Triangle, 1968) назвав цю схему драматичним трикутником [1].

Серед базових, фундаментальних психологічних проявів особистості психологічний захист є дуже складним і розгалуженим утворенням. Психологічні захисти, з позиції Зигмунда Фрейда – це алгоритми боротьби особистості з неприємними переживаннями, які пов'язані з зовнішніми або внутрішніми конфліктами, станами тривоги і дискомфорту. Щоб пояснити поняття свідомого проти несвідомого досвіду, Фрейд порівняв розум з айсбергом в книзі «Вступ до психоаналізу» [2].

Однак психологічний захист також можна розглядати як механізм самозахисної поведінки, який обумовлений вродженими особливостями і життєвим досвідом індивіда, що дозволяє йому дистанціювати свою суб'єктивну реальність від спроб інших людей і психодеструктивної самокритики.

Агресія людини часто є одним із захисних механізмів, не оптимальним, за допомогою якого вона намагається пристосуватися до впливу ворожого оточення, або якось нейтралізувати негативні емоції. Агресія – це не просто негативна дія, вона виникає у відповідь на загрозу, фрустрацію або внутрішнє напруження та тривогу. За словами австрійського психолога Конрада Лоренса, лауреата Нобелівської премії з фізіології і медицини 1973 року, агресія є необхідною і неминучою стороною людської природи. Імпульси до агресивних дій накопичуються в нашому тілі, ніби рідина, що наповнює резервуар [3].

Тож сама агресивна поведінка може бути як патологічною так і захисною, і незрілі неконструктивні механізми психологічного захисту можуть активізуватися при такій агресивній поведінці. У той самий час робота зрілих видів психологічного захисту може запобігти чи зменшити інтенсивність агресивних проявів [4]. Отже, агресивна поведінка може виступати як прояв механізмів психологічних захистів, а агресивність може впливати на самі механізми психологічного захисту як чинник, тобто агресивність особистості може обумовлювати активізацію певних механізмів психологічного захисту.

Та крім агресії, психологу актуально розрізняти такі схожі психологічні стани, як лють, гнів, ненависть, щоб розуміти, що з нами відбувається і просто тримати емоції контролем. Є такий вислів про лють: «Лють – це страва, яку подають холодною». Так, тут йдеться саме про лють, а не про агресію.

Лють – це крайня форма гніву. Однак гнів – це свідомий стан, пов'язаний з почуттям справедливості, вибору та диференціації. Одна з причин гніву полягає у неможливості отримати бажане, досягти блокованої мети, але він може бути викликаний і моральними причинами. Еволюційне значення гніву в тому, щоб мобілізувати енергію для психологічного самозахисту. З розвитком цивілізації актуальність такої потреби зменшилась, а прилив сил та енергії, важливий для захисту, залишилися з нами. Та мобілізація гніву, може бути настільки сильною, що це стає некерованим. Лють – це емоція, яка руйнує. Лють шкодить тому, хто лютує, а агресія спрямована на те, щоб завдати шкоди комусь. Однак для перетворення люті в агресію потрібні подразники, які пов'язуються її з джерелом гніву. Тому об'єктивна практична робота психолога, поетапна оцінка досвіду негативних емоцій, дослідження механізмів, що стоять за хаосом подій, є надзвичайно актуальною. Це як побачити свої емоції в дзеркалі і подивитися на них. Адже ми часто відчуваємо ці сильні емоції: гнів, страх, лють. Загалом це нормальні природні стани людини, і їх не варто заперечувати. Однак сильні емоції можуть значно виснажувати нас. Ресурсів нашої психіки може не вистачити на те, щоб жити так місяці і роки. Тривала дія неконструктивних захисних механізмів таких, як витіснення, заміщення, може призвести до патології, описаної в літературі як «фрагментація життя», – неможливість пов'язати власний досвід життя в єдине ціле, у результаті чого колись єдиний життєвий світ начебто розколюється на окремі, не

пов'язані між собою частини [5].

Повертаючись до зоопсихолога Конрада Лоренса: «Нас притягує до наших вихованців не тільки їх зворушливий вигляд, але і дитяча поведінка...». Шмат позитивних емоцій від спілкування з домашньою твариною такий великий, що ми починаємо краще себе почувати. Навіть найпростіша гра з чотирилапими друзями стимулює вироблення в нашому організмі окситоцину – гормону кохання, ніжності, довіри та прихильності, і це допомагає подолати лють, агресію, зміцнює нашу психологічну захисну систему та породжує самі позитивні емоції.

Література

1. Emma Redfern, The Drama Triangle and Healthy Triangle in Supervision, Practitioner Perspective, Volume 21 - Issue 1- Spring 2021, <https://iacp.ie/files/UserFiles/IJCP-Articles/2021/Spring/The%20Drama%20Triangle.pdf> (дата звернення 20.05.2025).
2. Зігмунд Фройд. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Таращук. Київ: Основи, 1998. 709 стор. ISBN 966-500-013-6 https://shron1.chtyvo.org.ua/Freud_Sigmund/Vstup_do_psykhoanalizu.pdf (дата звернення 06.06.2025).
3. Публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки: (системні, політичні та економічні аспекти): словник-довідник / С.П.Завгородня, М.Г.Орел, Г.П.Ситник [уклад.] / за заг.ред. Д.В.Неліпи, Є.О.Романенка, Г.П.Ситника, Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020. С.7.
4. Коломієць О. Психологія агресивності: соціальний контекст. Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. Київ : Видавництво «Гілея», 2015. Вип. 92 (1). С. 292-296.
5. Психологія переживання. Ч. 1 / А.М. Лісеная. - Навч. посібник. –Харків: Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут», 2007. – С.56.

§ Секція 3 «Право»

Олейников Сергій Миколайович

провідний науковий співробітник

НДІ Державного будівництва та місцевого

самоврядування НАПрН України

м. Харків, Україна

ФАКТОРИ ДЕЛЕГІТИМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

1. Фактори кризи легітимності влади. Ключові чинники зниження легітимності влади пов'язані з поєднанням політичних, економічних та соціокультурних проблем. По-перше, соціально-економічні невдачі (низький рівень добробуту, зростання нерівності, економічні кризи) значно підривають довіру громадян до держави, а «більшість цих загроз виникають або посилюються в районах, де громадяни держави не вважають свій уряд легітимним» [1]. Дослідники зазначають, що «соціально-економічні, правові, політичні чинники та роль культурних цінностей» визначають легітимність влади, а у кризові моменти її зростання чи падіння напряму пов'язане з економічними показниками та підтримкою населення [2, с. 124-137]. По-друге, корупція й неефективність інститутів влади (зловживання владою, «олігархічні» практики, непрозорі рішення) підривають визнання легітимності влади. Наприклад, О. Ковальчук підкреслює, що для демократичної легітимності влада має сприйматися громадянами як «справедлива, законна та доцільна» [3, с. 272], а коли ці принципи порушуються, виникає недовіра. По-третє, порушення процедур і принципів управління (обхід виборів, перепис правил гри задля вигоди правлячих) призводять до відчуття нелегітимності. Так, у статті з'ясовано: «дуже важливі для держави голосування відбуваються за відсутності народних депутатів, картки яких голосують «за», що грубо суперечить Конституції» [4]. Цей явний обхід правил (наприклад, ухвалення «мовного закону» 2012 р.) демонструє відрив влади від конституційної легітимності. Нарешті, соціокультурні та психологічні чинники – глибока поляризація, втрата спільних цінностей, маніпуляції інформацією, зростання популізму та конспірології – сприяють делегітимації. Масова популярність «нових лідерів» і популістська риторика свідчать про втрату віри значної частини суспільства у звичні інститути (класична ознака делегітимаційної кризи). Підкреслено, що процеси делегітимації є невід'ємним та необхідним елементом сучасної політики [5, с. 172-186], натякаючи на накопичення незадоволення владою у демократіях.

2. Процес делегітимації можна розглядати через кілька аспектів. Філософсько-політичний аспект: Легітимність – це добровільне визнання владної влади громадянами як «справедливої та законної». Делегітимація виявляється у втраті цієї згоди. Легітимність виявляється визнанням чинного політичного ладу справедливим, законним і доцільним. Коли влада перестає відповідати цим критеріям, підривається «соціальна угода» між урядом та народом. Делегітимація супроводжує кожну владу і може призвести до політичного розриву, якщо відповідь на кризу затримується. В цьому сенсі криза легітимності – це також криза ідеологічної підстави влади: послаблюється довіра до ідеалів демократії й інститутів.

Правовий аспект. Легітимність пов'язана з верховенством права. У правовій демократії влада легітимна тоді, коли її дії відповідають Конституції і законам, а громадяни вірять у законність цих рішень. Ковальчук наголошує, що легітимність містить «нормативний компонент, що спирається на Конституцію та закон» і вимагає внутрішнього переконання у правомірності рішень. Делегітимація відбувається, коли державні органи нехтують законними процедурами (наприклад, змінюють правила через суд або ухвалюють суперечливі закони) – як це описано на прикладі українського парламенту і Конституційного Суду. Наслідком стає знецінення правової системи і зростання «правового нігілізму» серед громадян.

Соціальний аспект легітимності влади тісно пов'язаний з довірою та соціальною згуртованістю. Як зазначає Eurofound, «без довіри суспільства стають жертвою соціальної фрагментації» і можуть домінувати популістські рухи. Стверджено, що кризова втрата довіри в ЄС та національні інститути спровокована багатьма кризами останніх років [6]. Делегітимація послаблює соціальний капітал: поширюються цинізм, байдужість до спільного добробуту, дезінтегруються традиційні канали залучення (партії, профспілки), громадяни вбачають у державі суперника, а не захисника.

Психологічний аспект. На рівні індивіда почуття втрати ілюзії легітимності на емоційному плані

завдає емоцій розладу і тривоги, оскільки людина перестає сприймати владу як «свою», що веде до падіння авторитету та іміджу влади. ЗМІ та соціальні мережі вже свідомо чи несвідомо поширюють тригери недовіри, альтернативні наративи та теорії змов, впливаючи на довіру. Результатом стає зріст страху, панічного нападу, політичної агресивності або апатії.

Закономірно настає час, коли громадяни сприймають участь у демократичному процесі як певний суспільно-політичний спектакль, у якому все розігрується за сценарієм «гра нерівних». Це формує антидемократичне мислення ментальність та руйнівну форму політико-правової свідомості, за якими настає небезпечна підтримка радикальних екстремістів та змін, що ними нав'язується. У політично-психологічних рамках делегітимація – це втрата колективного почуття спільноти, довіри до влади та легітимних очікувань від неї.

3. Показники втрати легітимності влади (приклади Європи та України)

У Європі та Україні втрата легітимності проявляється через помітні індикатори. Зниження ступеня довіри населення до інститутів влади. Регулярні опитування виявляють зменшення довіри населення до урядів та парламентів. Зокрема, аналіз Eurofound фіксує, що довіра до національних урядів у ЄС за останні роки впала. У французькому прикладі соціальних рухів («жовті жилети») дослідники відзначають «зниження довіри громадян до політичних інститутів» та втрату зв'язку між владою і суспільством [7]. Масові протести і соціальні заворушення. Вихід великої кількості людей на вулиці з вимогами зміни політики чи влади – явна ознака делегітимації. Організовані «жовтими жилетами» акції спротиву з приводу соціальної несправедливості й податків – явне свідчення недовіри до урядової політики Франції у 2018-2019 рр. Невдоволення владою стали резонансними в Італії, Польщі, Іспанії та інших країнах, де населення не сприймало реформ, імміграції, карантинних обмежень.

Зростання популістських та радикальних партій. У багатьох європейських країнах останніми роками успіх мають антиелітні, протестні партії. Їх популярність свідчить про вичерпання довіри до традиційних політичних сил, а отже – проблеми легітимності «системних» влад. Утворення широкого популістського електорату є наслідком делегітимації звичайного політичного курсу.

Про делегітимацію свідчить й політико-електоральний абсентеїзм, що має прояв перманентно низького показника участі населення у виборах і референдумах (плебісцитах). Традиційно висока європейська електоральна участь поступово змінюється на політичну індиферентність, байдужість або свідомо-принципову відмову потенційних виборців голосувати. Це супроводжується зростанням відсотка невизначеності виборців, що сигналізує про нівелювання зв'язку між владою і громадянами, як властивістю розвинутого громадянського суспільства.

Конфлікти і сепаратизм. У Європі питання легітимності постають у регіонах із сильним сепаратистським рухом (Каталонія, Шотландія), де влада центрального уряду не сприймається як легітимна у всьому спектрі.

Дані опитувань в Україні. В Україні також фіксуються коливання довіри до влади як індикатор легітимності. Наприклад, 2019 року після президентських виборів рівень довіри до новообраного президента зростав до ~80%, але перед повномасштабним вторгненням впав до 37% [8]. Після початку війни довіра зросла до ~90%, однак до початку 2024 року впала до 64%, що свідчить про швидкі зміни громадського сприйняття влади. У той же час, соціологи наголошують, що навіть 64% – усе ще відносно високий показник, який підтримує легітимність влади в умовах війни.

Факти порушень виборчого і законодавчого процесу. В Україні задокументовано практики «кнопкодавства» (голосування чужими картками) під час ключових голосувань (бюджет 2010, «мовний» закон 2012. Такі факти свідчать про формальне ухилення від законності і можуть сприйматися як легітимаційний криза.

Кожен із цих проявів – від протестів до зниженого рейтингу влади – є індикатором втрати легітимності. Як зазначає М. Г. Ехсассі, «широкомасштабні демонстрації... вказують на зростаюче розчарування громадян» і зниження довіри [9]. Українські приклади – зміни рейтингу довіри (дані ЦВК, КМІС, групи «Рейтинг») і періодичні суспільні акції – підтверджують, що у кризовий момент навіть війна підсилює вимоги до влади бути прозорішою й ефективнішою.

Література

1. State Legitimacy, Fragile States, and U.S. National Security. URL: <https://www.americanprogress.org/article/state-legitimacy-fragile-states-and-u-s-national-security/#:~:text=The%20majority%20of%20these%20threats,can%20create%20regional%20and%20global>

2. Карашук А. М., Карашук М. Г. Легітимність державної влади в сучасній Україні. Політологічний вісник. № 93, 2024. С. 124–137.

3. Ковальчук В. Легітимність влади як правовий феномен та її прояви в умовах демократичної трансформації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки» № 4(28), 2020. С. 272-282.
4. Скумін А. Режим у законі: делегітимізація нинішньої влади прогресує. Тиждень. 20 Липня 2012.
5. Цокур Є. Проблеми легітимності політичної влади сучасної України. Наукові записки ІІІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. Вип. 3(71). С. 172-186.
6. Mascherini M. Trust in crisis: Europe's social contract under threat. <https://www.eurofound.europa.eu/en/blog/2024/trust-crisis-europes-social-contract-under-threat#:~:text=Trust%20is%20the%20glue%20that,encourages%20public%20engagement%20and%20participation>
7. Macron's Democratic Experiment, and Deliberative Mini-publics. URL: <https://berggruen.org/news/the-gilets-jaunes-protests-macrons-democratic-experiment-and-deliberative-mini-publics>
8. Українська правда. 07 червня 2024.
9. <https://berggruen.org/news/the-gilets-jaunes-protests-macrons-democratic-experiment-and-deliberative-mini-publics>

§ Секція 4 «Економіка»

Воловін Олег Георгійович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Податкова політика є одним із ключових інструментів державного регулювання економіки, однак в Україні вона тривалий час залишається джерелом дискусій, критики та потребує суттєвого вдосконалення. В умовах війни, економічної турбулентності та необхідності модернізації фіскальної системи актуальним є переосмислення її ефективності, справедливості та прозорості.

В українському суспільстві формується запит на реформу фіскальної системи, яка б забезпечила економічне зростання, соціальну справедливість і прозорість оподаткування. Високий рівень нестабільності податкового законодавства, низька передбачуваність змін і складність адміністрування продовжують стримувати розвиток підприємництва [3], [5].

Прийняття законопроекту № 11416-д у 2024 році, який передбачає перегляд ключових податкових ставок, викликало різку реакцію з боку підприємницьких асоціацій. Зміни було ухвалено без достатнього перехідного періоду, що створило додаткову правову невизначеність [1]. Згідно з аналітикою «Економічної правди», навіть офіційні прогнози Мінфіну вказують на скорочення тіньового сектору як основне джерело наповнення бюджету, що свідчить про ризик фіскального тиску, а не розвитковий підхід [2].

Результати досліджень вказують на те, що податкове навантаження в Україні значно вище порівняно з низкою країн ЄС, особливо у сфері внесків на заробітну плату та ПДВ [4]. Це створює додаткові бар'єри для МСП, змушуючи їх переходити в тінь [5].

В Україні існує практика надання податкових стимулів без чіткої оцінки їхньої ефективності. За аналізом М. Форстатер, податкові стимули можуть бути добрими, поганими або небезпечними: наприклад, пільги без часових або інвестиційних обмежень ведуть до зловживань [6].

Дослідження [3] показало, що податкова політика без чітких преференцій для малого підприємництва суттєво знижує його конкурентоспроможність. Це посилюється нерівними умовами оподаткування в різних секторах та регіонах.

Аналіз ставок у країнах ЄС демонструє, що такі держави як Естонія та Польща запровадили моделі «відкладеного оподаткування» та спрощеного адміністрування, що сприяє інвестиціям та зростанню бізнесу [4]. В Україні такі підходи не були системно реалізовані.

Податкова політика України потребує реформатування на засадах стабільності, цифрової прозорості та орієнтації на підтримку інноваційного розвитку малого бізнесу. Це є критично важливим для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, залучення інвестицій і формування сталого розвитку в умовах післявоєнного відновлення. Без необхідних змін фіскальні інструменти залишатимуться джерелом ризиків, а не розвитку.

Література

1. Нова хвиля податкових ставок: законопроект №11416-д та його вплив на українців і бізнес. *Юридична газета*. 15.10.2024. Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/nova-hvilya-podatkovih-stavok-zakonoproekt-11416d-ta-yogo-vpliv-na-ukrayinciv-i-biznes.html> (дата звернення: 21.07.2025).

2. Підвищення податків в Україні: коли запрацюють нові зміни. *Економічна правда*. 15.10.2024. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/10/15/720572/> (дата звернення: 22.07.2025).

3. Побережець О., Шмагіна В., Гусев А. Вплив державної податкової політики на конкурентоспроможність суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Т. 20, № 1(47). С. 49–69. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.1\(47\).226926](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.1(47).226926) (дата звернення: 21.07.2025).

4. Податкові ставки в Україні та ЄС у 2023 році. *The Page*. Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/>

economy/podatkovy-stavki-v-ukrayini-ta-yes-u-2023-roci (дата звернення: 24.07.2025).

5. Саєнко О.Р. Податкове навантаження як оцінка ефективності системи оподаткування в Україні. *Агросвіт*. 2019. № 11. С. 30–34.

6. Форстатер М. Добрі, погані та негідні: як податкові стимули впливають на інвестиції. *VoxUkraine*. Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/dobri-pogani-ta-negidni-yak-podatkovy-stimuli-vplivayut-na-investitsiyi> (дата звернення: 21.07.2025).

Кохно В'ячеслав Сергійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра підприємництва та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ЦИФРОВА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Підприємництво в умовах війни функціонує в екстремальному середовищі, що вимагає радикально нових моделей виживання, масштабування та відновлення. У центрі таких моделей — цифрова інфраструктура, яка дозволяє знизити транзакційні витрати, забезпечити гнучкість, отримати доступ до фінансування та віддаленої взаємодії з клієнтами і державою. Водночас у багатьох регіонах цифрова трансформація відбувається нерівномірно, що породжує виклики інклюзивності.

Цифрова інфраструктура охоплює чотири рівні:

1. Технічний (інтернет-зв'язок, ІТ-обладнання, дата-центри),
2. Сервісний (державні електронні платформи, е-ліцензування, цифрові інструменти адміністрування),

3. Фінансовий (краудфандинг, грантові платформи, е-платежі),

4. Освітній/організаційний (онлайн-навчання, акселератори, цифрові кластери).

Реалізація цифрової підтримки бізнесу стала можливою завдяки ініціативам Мінцифри, Дія. Бізнес, U-LEAD та місцевих ІТ-спільнот.

Оцінка цифрової проникності свідчить про суттєві регіональні диспропорції (рис. 1). Найвищий рівень мають м. Київ (92%) та Львівська область (81%), найнижчий — Миколаївська (62%) та Черкаська області (65%). Цифрова інфраструктура залишається недоступною у сільських територіях і прифронтових регіонах.

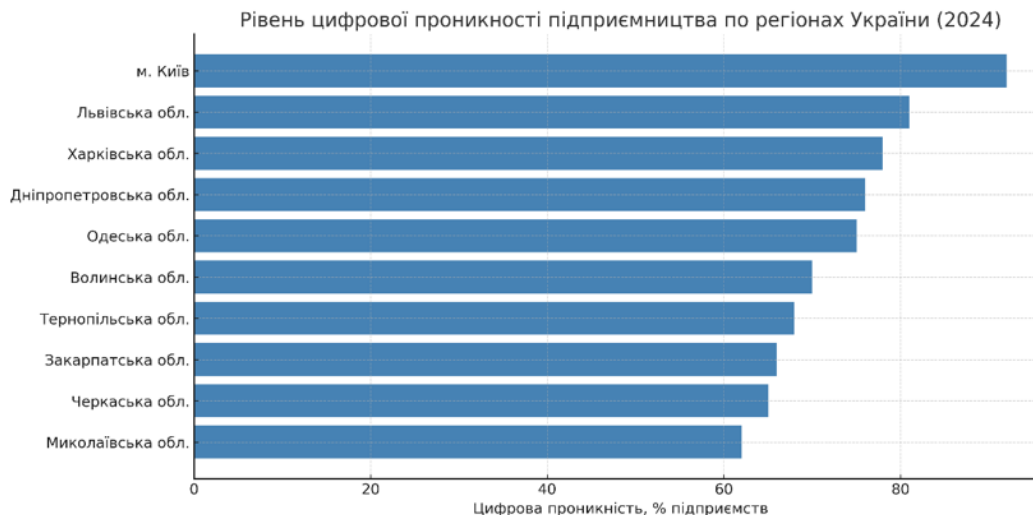

Рис. 1. Рівень цифрової проникності підприємництва по регіонах України у 2024 році
Джерело: сформовано автором на основі відкритих аналітичних звітів і досліджень Мінцифри, U-LEAD, UNDP, OECD, 2023–2024

Це обумовлює розрив у підприємницьких можливостях, що підриває інклюзивність відновлення та конкурентоспроможність територій. Окрім територіального чинника, важливим є тип підприємства. Рівень бар'єрів зменшується від мікро- до середнього бізнесу (рис. 2).

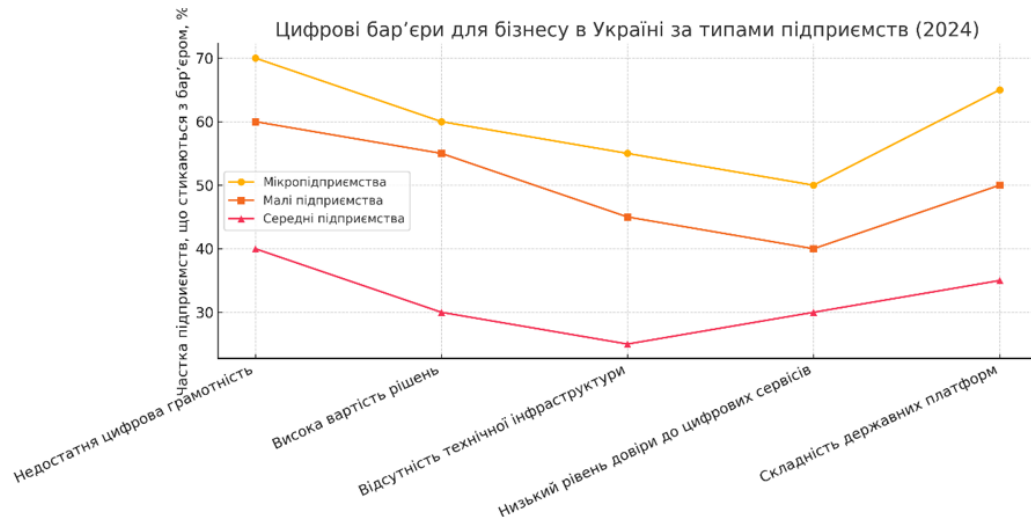

Рис. 2. Цифрові бар'єри для бізнесу в Україні за типами підприємств у 2024 році
Джерело: сформовано автором на основі відкритих аналітичних звітів і досліджень Мінцифри, U-LEAD, UNDP, OECD, 2023–2024

Найбільш поширені бар'єри: низький рівень цифрової грамотності (70% мікробізнесу), складність державних платформ (65%) та висока вартість ІТ-рішень (60%). Це вимагає не лише інфраструктурного розширення, а й м'яких інструментів – навчання, цифрового наставництва, пільгового доступу до програмного забезпечення.

Для забезпечення стійкого та інклюзивного розвитку підприємництва необхідно розширити географію цифрової інфраструктури через субвенції та державно-приватні ініціативи; інтегрувати цифрову грамотність у всі рівні освіти та програм МСП; спростити взаємодію з державними платформами через інтерфейсні рішення; стимулювати розвиток локальних цифрових хабів у громадах; запровадити програму цифрової інклюзії для МСП з обмеженим доступом до технологій.

Література

1. Міністерство цифрової трансформації. Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua/regions/news>.
2. Ukraine 2023 Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf.
3. Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine, OECD Publishing, 2024, Paris, <https://doi.org/10.1787/4b13b0bb-en>.

Марченко Богдан
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ІНФЛЯЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ВИКЛИК У ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ КРИЗИ: МІЖ ЕКОНОМІКОЮ ТА ДОВІРОЮ

У період системних криз – війни, глобальних рецесій, соціально-економічної невизначеності – інфляція перетворюється з традиційного макроекономічного індикатора на комплексне соціальне явище, що впливає на очікування, довіру, економічну поведінку та політичну стабільність. Метою дослідження є висвітлення взаємозв'язку між інфляцією, довірою до інституцій та механізмами державної політики в умовах трансформаційної кризи. Відповідна аналітика дозволяє переосмислити інфляційне таргетування крізь призму людського виміру – через поведінкову економіку, соціологію та публічну комунікацію.

Інфляція – одна з найстійкіших ознак економічної нестабільності. У класичних підходах вона трактується як результат надмірного грошового попиту, зростання витрат або монетарної експансії. Водночас у контексті глибоких трансформаційних змін, таких як війна, постпандемійне відновлення або структурна перебудова економіки, інфляція набуває психологічного та політичного виміру.

За даними НБУ, у 2022-2023 роках інфляційні очікування населення перевищували реальні індекси інфляції на 8-10 п.п., що вказує на глибокий розрив між статистичними індикаторами та суспільним сприйняттям [1; 3]. Такий розрив формує «інфляцію недовіри» – явище, при якому навіть нейтральні економічні сигнали інтерпретуються як загрози [6].

Поведінкова економіка розглядає інфляцію як стимул до адаптивної реакції: населення зменшує обсяги споживання, переходить до накопичення в іноземній валюті, здійснює панічні закупівлі або змінює фінансові звички [8]. Домінування таких стратегій посилює негативну петлю зворотного зв'язку: очікування інфляції стають самореалізованими.

Довіра до держави виступає ключовим буфером. Опитування КМІС (2024) засвідчили, що лише 22% громадян вважають, що уряд «повною мірою контролює ситуацію з цінами» [2]. Така недовіра підриває ефективність інфляційної політики, адже очікування інерційно формуються поза межами офіційного дискурсу.

Дослідження польського та угорського досвіду свідчать, що в умовах інституційної нестабільності інфляційне таргетування без активної публічної комунікації є неефективним [7]. Комунікація НБУ в Україні за останні роки стала відкритішою, однак її проникнення в суспільний простір залишається обмеженим.

Варто зазначити, що ефективна антикризова інфляційна політика має поєднувати три рівні:

- монетарний (інструментальний) – підвищення облікової ставки, стерилізація ліквідності;
- інституційний – формування довіри до НБУ і Мінфіну;
- комунікаційний – прозорість, передбачуваність, пояснення впливу рішень на добробут [4; 9].

Інфляція – це не лише економічний виклик, а й суспільна проблема, що вимагає міждисциплінарної відповіді. У період глибоких трансформацій інфляційна політика має враховувати поведінкові, психологічні та інституційні чинники. Лише за умов відновлення довіри до публічної влади та посилення ролі громадської участі у формуванні економічної політики можна досягти стійкої цінової стабільності.

Література

1. Інфляційний звіт. Жовтень 2023. Національний банк України. Київ, 2023. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-10.pdf
2. Рівень довіри до інститутів в Україні (2024): результати опитування. Київський міжнародний інститут соціології. 12.02.2024. Режим доступу: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1282&page=1>
3. Щоквартальний огляд інфляційних очікувань населення та бізнесу. IV кв. 2023. Національний банк України. Київ, 2024. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyini-ochikuvannya-naselennya-ta-biznesu>
4. Саєнко О.Р. Податкове навантаження як оцінка ефективності системи оподаткування в

Україні. *Агросвіт*. 2019. № 11. С. 30–34.

5. Гуменюк О.І. Соціальні аспекти інфляційних процесів в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 35–39.

6. Науменко В.В. Формування інфляційних очікувань в умовах нестабільності: роль державної комунікації. *Вісник НБУ*. 2020. № 2. С. 25–31.

7. Cigłowski P. Central Bank Communication and Trust in Monetary Policy: Evidence from Poland. *National Bank of Poland Working Paper*. 2022. No. 362. Режим доступу: https://www.nbp.pl/publikacje/materialy_i_studia/nbp_wp_362.pdf

8. Forstater M. Inflation, trust and the social contract: rethinking price stability in times of crisis. *Journal of Economic Issues*. 2020. Vol. 54, No. 3. – P. 778–791.

9. Тищенко О.П. Формування суспільної довіри до інституцій в умовах економічної нестабільності. *Економічний часопис-XXI*. 2021. № 3–4(1). – С. 43–47.

Саковець Андрій Олексійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ РИНОК

У сучасних умовах глобальної нестабільності та цифрової трансформації економіки інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у забезпеченні макроекономічної стійкості, підвищенні конкурентоспроможності національних економік і прискоренні інтеграції у світовий ринок. Пандемія COVID-19, дестабілізація енергетичних ринків, геополітичні конфлікти – всі ці чинники стимулювали уряди та бізнес до активного впровадження цифрових рішень як способу адаптації до нової реальності. ІТ стали не лише інструментом забезпечення безперервності бізнес-процесів, а й основою нових моделей економічного зростання.

Для України, яка з 2022 року перебуває у стані повномасштабної війни, ІТ-сектор набув особливої ваги. Незважаючи на руйнівні наслідки бойових дій, галузь демонструє стійке функціонування, продовжує генерувати валютну виручку, залучати міжнародні проекти та підтримувати внутрішню економічну стабільність.

Інформаційні технології мають значний мультиплікативний ефект для економіки. Вони забезпечують цифрову трансформацію галузей, оптимізують витрати, підвищують прозорість управлінських процесів і сприяють розвитку інноваційного підприємництва. ІТ-сектор України протягом останнього десятиліття демонстрував динамічне зростання: у 2021 році експорт ІТ-послуг досяг \$6,8 млрд, а в 2022 році, незважаючи на війну, перевищив \$7,3 млрд, ставши другим за обсягом джерелом валютних надходжень країни [1].

Одна з ключових переваг ІТ-галузі – її мобільність і здатність працювати в умовах децентралізації. Завдяки цифровим інструментам компанії оперативно адаптувались до викликів війни, здійснивши релокацію працівників і інфраструктури, зберігши контракти з міжнародними клієнтами та запустивши нові продукти, орієнтовані на потреби оборони, логістики та управління ризиками.

Крім того, ІТ-сектор виступає джерелом стабільної зайнятості та стимулом для розвитку суміжних сфер – вищої освіти, телекомунікацій, фінансів і маркетингу. Зростає значення неформальної освіти, EdTech-сервісів, платформ дистанційного навчання. Інформаційні технології сприяють інтеграції національних економік у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Українські ІТ-компанії працюють з клієнтами у понад 100 країнах, беруть участь у проектах зі штучного інтелекту, фінансових технологій, кібербезпеки, e-commerce, automotive, edtech тощо. Це не лише сприяє притоку валюти, а й інтегрує країну у глобальні техноекосистеми.

В умовах геополітичної турбулентності ключовим вектором розвитку стає стратегічна співпраця з транснаціональними технологічними корпораціями, донорськими організаціями, а також формування власних продуктів, здатних конкурувати на міжнародних ринках. Приклади таких кейсів — стартапи GitLab, Grammarly, Reface, Ajax Systems, які були створені українцями та набули світової популярності.

Також ІТ сприяють зниженню бар'єрів для участі у міжнародній торгівлі, цифрових платформах та фінансових операціях. Українські компанії мають змогу надавати послуги в режимі реального часу, брати участь у глобальних тендерах і залучати венчурне фінансування.

У країнах з високим рівнем цифровізації фіксується вищий рівень продуктивності праці, нижчі транзакційні витрати, більша відкритість до інновацій. За даними Світового банку, кожне 10-відсоткове зростання доступу до високошвидкісного інтернету може сприяти зростанню ВВП на 1,2-1,5% у середньостроковій перспективі [2].

Україна реалізує амбітну стратегію цифрової трансформації, ключовими напрямками якої є створення інфраструктури для надання електронних послуг (платформа Дія); розвиток цифрової освіти; стимулювання цифрового підприємництва; кібербезпека та цифровий суверенітет. Наявність розвиненої цифрової інфраструктури підвищує інвестиційну привабливість країни, спрощує процедури ведення бізнесу та дозволяє залучати міжнародні технологічні проекти.

Після завершення активної фази війни ІТ-індустрія здатна стати драйвером економічного відновлення України. На порядку денному:

- цифрова модернізація зруйнованої інфраструктури;

- розширення експортного потенціалу через залучення нових ринків;
- посилення кадрового потенціалу через реінтеграцію мігрантів і підготовку нових фахівців;
- стимулювання науково-технічних інновацій у synergy з ВПК, агросферою, енергетикою.

Особливу увагу варто приділити розвитку українських продуктів – програмних рішень, які створюються з високою доданою вартістю та мають потенціал масштабування на глобальні ринки. Для цього необхідне посилення інституційної підтримки, дерегуляція, сприятливе податкове середовище та забезпечення правового захисту інтелектуальної власності.

Отже, інформаційні технології сьогодні виступають не лише як галузь економіки, а як ключовий структуроутворюючий фактор економічного зростання, макростабільності та глобальної інтеграції. Для України ІТ-сфера є одним із небагатьох секторів, який не лише зберіг позитивну динаміку в умовах війни, а й став символом національної гнучкості, інноваційності та прагнення до європейського майбутнього. Формування ефективної політики підтримки ІТ-галузі має ґрунтуватися на поєднанні освітніх, інвестиційних, цифрових та безпекових стратегій. Саме ІТ мають потенціал стати фундаментом нової української економіки – відкритої, технологічної та інтегрованої у світовий ринок.

Література

1. IT Ukraine Association. ІТ-експорт у 2022 році: попри війну галузь зросла на 5,8% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itukraine.org.ua/news/it-export-2022.html> – Назва з екрана.
2. World Bank. World Development Report 2021: Data for Better Lives. – Washington: World Bank, 2021. – 356 p. – DOI: 10.1596/978-1-4648-1600-0.
3. Світовий банк. Ефект цифрової інфраструктури на зростання ВВП: аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/topic/digitaldevelopment> – Назва з екрана.
4. Міністерство цифрової трансформації України. Дія – цифрова держава [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://diia.gov.ua> – Назва з екрана.
5. DOU.ua. Український ІТ-сектор під час війни: результати та прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-it-war/> – Назва з екрана.
6. Grammarly, GitLab, Reface: історії українських ІТ-продуктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua> – Назва з екрана.
7. Національний банк України. Платіжний баланс України у 2022 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua> – Назва з екрана.
8. OECD. The Digital Transformation of SMEs. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 132 p. – DOI: 10.1787/bdb9256a-en.

Черниш Микола Миколайович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра підприємництва та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ВІДНОВЛЕННЯ: МІЖ ІННОВАЦІЄЮ, ЛОКАЛЬНИМИ СПІЛЬНОТАМИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЄЮ

У контексті повоєнного відновлення Україна потребує стратегій, здатних поєднати регіональні потреби з європейськими підходами до інноваційного зростання. Смарт-спеціалізація як концепція нової регіональної політики фокусується на активізації внутрішнього потенціалу територій шляхом залучення локальних стейкхолдерів, науково-освітніх установ, бізнесу та громадянського сектору [1-2]. Дослідження розглядає основні принципи смарт-спеціалізації як платформи для взаємодії, модернізації економіки та інтеграції до єдиного європейського інноваційного простору.

Післявоєнне відновлення України актуалізувало необхідність переосмислення моделей регіонального розвитку. Децентралізація, євроінтеграційний вектор та соціально-економічні виклики формують запит на стратегії, що поєднують інноваційність з локальною релевантністю. Смарт-спеціалізація (S3) як підхід, що базується на *entrepreneurial discovery process*, має потенціал стати таким інструментом [2].

На відміну від централізованих моделей, S3 орієнтована на мобілізацію регіонального потенціалу через діалог між місцевими суб'єктами: бізнесом, наукою, владою та громадою (модель «четверної спіралі»). Вона передбачає фокус не на копіюванні передових галузей, а на виявленні унікальних конкурентних переваг територій з урахуванням соціальних і культурних чинників.

Більшість регіонів України зазнали суттєвих втрат інфраструктури, виробництва та людського капіталу. Однак це також створює вікно можливостей для структурного оновлення, особливо у сферах *green recovery*, цифровізації, оборонно-промислового співробітництва та агроінновацій. Смарт-спеціалізація дозволяє не просто відновити стару модель, а сформувані нові точки зростання, засновані на стійкості та співпраці [3].

Ключовою умовою успішного впровадження стратегії S3 є активна участь локальних стейкхолдерів, зокрема громад, університетів, МСП та IT-ініціатив. У повоєнних умовах важливо також забезпечити інклюзивність цього процесу – з урахуванням переселенців, жінок, молоді, ветеранів. Участь спільнот в стратегічному плануванні посилює соціальну легітимність рішень та знижує ризики неуспішного впровадження інновацій.

Етапи формування стратегії смарт-спеціалізації (S3)

Рис. 1. Етапи розробки регіональної стратегії смарт-спеціалізації за підходом S3

Джерело: адаптація автора на основі методології ЄС [5]

Графічна схема на рис. 1 відображає п'ятиетапний підхід, рекомендований Європейською

Комісією та адаптований для України:

1. Аналіз регіонального потенціалу – ідентифікація сильних сторін;
2. Підприємницьке відкриття (EDP) – залучення суб'єктів до формування бачення;
3. Формування стратегічних пріоритетів – визначення фокусів зростання;
4. Дорожня карта – узгодження дій, фінансування, ризиків;
5. Імплементация та моніторинг – оцінка впливу та адаптація.

S3 – це також інструмент євроінтеграції: її методологія сформована Європейською Комісією, і вона є частиною умов отримання фінансування з фондів регіонального розвитку ЄС. Для України важливо не лише технічно адаптувати цей підхід, а й синхронізувати його з цілями Плану відновлення, Угоди про асоціацію та Зеленого курсу ЄС.

Смарт-спеціалізація у повоєнній Україні має розглядатися не лише як економічна стратегія, а як інституційна платформа відновлення довіри, модернізації та інтеграції. Поєднання інноваційного вектора, локальної участі та європейських принципів дозволить регіонам формувати сталі моделі розвитку, що відповідають викликам ХХІ століття.

Література

1. Foray D., David P. A., Hall B. H. Smart specialization: From academic idea to political instrument. *MTEI Working Paper*, 2011. № 2011-001. Режим доступу: <https://infoscience.epfl.ch/record/170252>.
2. McCann P., Ortega-Argilés R. Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy. *Regional Studies*. 2015. Vol. 49, No. 8. P. 1291–1302.
3. Олешко А. А., Шацька З. Я., Ровнягін О. В. SMART-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2022. №5. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.9.
4. The Civic University: Universities in leadership and management of place. J Goddard, L Kempton. Newcastle University, 2016. 70, 2016.
5. European Commission. Smart Specialisation Platform – Ukraine country profile. S3 Platform. 2024. Режим доступу: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/regions/UA>.

Яцентюк Ростислав Михайлович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедра підприємництва та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ: МІЖ ЕКОНОМІЧНОЮ АДАПТАЦІЄЮ, СУСПІЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ

Інноваційно-інвестиційна діяльність бізнесу в умовах повномасштабної війни в Україні перетворилася з економічної стратегії на інструмент соціальної відповідальності та адаптації. У дослідженні проаналізовано зміни у структурі джерел фінансування, трансформацію типів інновацій та соціогуманітарну роль підприємництва в умовах кризових трансформацій. Аргументовано, що у повоєнний період інноваційно-інвестиційна стратегія має поєднувати економічну ефективність із суспільною стійкістю та довірою.

Після початку війни українські підприємства зіткнулися з багатовимірною кризою: фізичними втратами інфраструктури, скороченням внутрішнього попиту, розривом логістичних ланцюгів та браком капіталу. Проте саме ці виклики стали тригером для структурної адаптації бізнесу: релокації, цифровізації, освоєння нових бізнес-моделей і горизонтальної співпраці. Умови війни призвели до суттєвих зрушень у фінансуванні бізнесу. Традиційні джерела – власні кошти та банківські кредити – значно втратили свою частку через високі ризики та втрату ліквідності. Натомість зросла роль донорської підтримки, грантових програм та краудфандингу, які стали важливою альтернативою в екстремальних умовах.

Таблиця 1

Трансформація джерел інвестиційного фінансування бізнесу в Україні
(частка у структурі фінансування, %)

Джерело	До війни	Після початку війни
Власні кошти	60%	40%
Донорська підтримка	5%	15%
Гранти	10%	25%
Краудфандинг	2%	8%
Банківське кредитування	23%	12%

Джерело: складено автором

Ці дані свідчать про диверсифікацію механізмів залучення ресурсів та зростання ролі іноземної допомоги, що вимагає відповідної інституційної підтримки на рівні державної політики. Поряд з інвестиційною трансформацією, змінилася і структура інновацій. Якщо до війни переважали технологічні та продуктові інновації, то в умовах війни активізувалися соціальні, організаційні та екологічні аспекти.

В умовах війни інноваційно-інвестиційна стратегія бізнесу набуває багатовекторного характеру. Вона вже не може розглядатися виключно як інструмент економічного зростання – її функція трансформується у міст між економікою та суспільством, що формує нову якість взаємодії у посткризовій Україні.

1. Економічна адаптація проявляється у зміні моделей управління, реструктуризації бізнес-процесів, освоєнні цифрових платформ, релокації виробництва, переході до гнучкого фінансування. Це – реакція на деструкцію традиційного ринку.

2. Суспільна відповідальність стала не декларативною, а практичною: підприємства фінансують оборону, підтримують ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, беруть участь у гуманітарних ініціативах, забезпечують сталість громад. Таке залучення формує нову соціальну легітимність бізнесу.

3. Трансформаційні зміни охоплюють інституційну сферу (дерегуляція, цифровізація публічних сервісів, оновлення законодавства), цінності (переосмислення ролі підприємця як громадянина) та довгострокові моделі розвитку (орієнтація на «зелену», безпечну та інклюзивну економіку).

У підсумку, бізнес у постіндустріальній Україні дедалі більше функціонує не лише як

економічний агент, а як соціальний інститут. Саме така трансформація – від підприємницької вигоди до інклюзивної модернізації – є ключем до сталого відновлення країни. У післявоєнний період стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку повинна враховувати не лише економічну доцільність, а й гуманітарну функцію бізнесу. Пріоритетами мають стати підтримка МСП і локальних ініціатив через пільгове фінансування; інтеграція соціального ефекту у критерії державних програм підтримки; зміцнення екосистеми підприємництва, орієнтованої на відбудову, довіру і залучення громади; участь бізнесу у публічному діалозі, формуванні соціального договору та модернізаційної стратегії. Сучасна інноваційно-інвестиційна стратегія бізнесу України – це вже не суто економічний, а суспільно-гуманітарний феномен. Вона поєднує в собі адаптацію до надзвичайних умов, генерацію нової цінності, соціальну відповідальність і участь у відбудові на засадах солідарності. В умовах трансформаційних змін саме бізнес стає одним із носіїв стійкості та модернізації.

Література

1. Міністерство економіки України. План відновлення України: пріоритети інвестиційного розвитку. Київ, 2023. URL: <https://recovery.gov.ua>.
2. Український центр економічного відновлення. *Підприємництво під час війни: огляд кейсів та трендів*, 2024. URL: <https://ucev.org.ua>.
3. Maxim Sytch & Christopher Rider. *How Ukrainian Companies Are Transforming Wartime Challenges Into Lifelines*. MIT Sloan Management Review, 25 Nov 2024. URL: https://sloanreview.mit.edu/article/how-ukrainian-companies-are-transforming-wartime-challenges-into-lifelines/?utm_source=chatgpt.com.
4. OECD. *The impact of the war on Ukrainian SMEs*. Paris, 2023. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-sme-crisis>.
5. Tetyana Kharchenko et al. *Management of social responsibility strategies of multinational corporations in Russia during the war against Ukraine*. Problems and Perspectives in Management, 2024, Vol 22(4), pp. 95–107. DOI:10.21511/ppm.22(4).2024.08.

Кади́ров Ельві́н Ескенде́рович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

У тезах досліджено сутність і значення державного стимулювання малого підприємництва як пріоритетного напрямку економічної політики, орієнтованої на забезпечення стійкого економічного зростання, зайнятості населення та інноваційного розвитку. Визначено роль малих підприємств у підвищенні гнучкості економіки, розбудові конкурентного середовища та посиленні соціально-економічної стійкості. Розглянуто ключові механізми та інструменти державної підтримки — фінансові, податкові, консультаційні, адміністративні, регуляторні, інфраструктурні тощо. Проаналізовано вітчизняну практику державного стимулювання та визначено напрями її удосконалення з урахуванням європейського досвіду. Зроблено висновок щодо необхідності впровадження комплексного і прозорого підходу до формування сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу в Україні.

Ключові слова: мале підприємництво, державне стимулювання, фінансова підтримка, податкова політика, регуляторне середовище, інновації, інститути розвитку.

У сучасних умовах глобальної нестабільності та внутрішніх економічних трансформацій мале підприємництво виступає важливим фактором стабілізації та розвитку національної економіки. Малі підприємства сприяють створенню робочих місць, формуванню локального економічного потенціалу, інноваційності та соціальній мобільності. Водночас суб'єкти малого бізнесу залишаються особливо вразливими до зовнішніх і внутрішніх ризиків: нестабільного податкового законодавства, обмеженого доступу до фінансування, надмірного адміністративного тиску та слабкої регуляторної підтримки.

За таких умов зростає актуальність розроблення ефективної системи державного стимулювання малого підприємництва, яка має бути не лише інструментом підтримки в умовах кризи, але й довгостроковим чинником економічного зростання. Комплексне дослідження форм, методів і інструментів державної підтримки малого бізнесу дозволяє обґрунтувати напрями вдосконалення економічної політики, спрямованої на формування інституційно сприятливого середовища для підприємницької ініціативи [2].

Мале підприємництво є не лише важливим елементом національної економіки, а й чинником її структурної трансформації. Воно виступає ключовим джерелом створення робочих місць, забезпечує гнучкість ринку праці, сприяє мобілізації локальних ресурсів і задоволенню потреб внутрішнього споживчого ринку. Саме малі підприємства, на відміну від великих корпорацій, здатні оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, впроваджувати інновації на практиці та розвивати локальну економіку, зокрема через підтримку самозайнятості, розвиток ремесел, сімейного бізнесу та послуг на рівні громад. Крім того, вони відіграють значну роль у посиленні конкуренції, диверсифікації економіки та розвитку економічної демократії.

Водночас представники малого бізнесу стикаються з низкою системних обмежень, які перешкоджають їхньому повноцінному розвитку: дефіцит стартового капіталу, складність у доступі до кредитних ресурсів, брак управлінських знань, нестабільне податкове середовище, низький рівень правового захисту, а також обмеженість у використанні сучасних технологій та інфраструктури. Особливої актуальності ці проблеми набувають в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та високої волатильності фінансових ринків [1].

У цьому контексті державна підтримка малого підприємництва виступає не просто допоміжним інструментом, а критично важливим чинником забезпечення стійкого функціонування та зростання цього сектору. Така підтримка має бути багатовекторною, скоординованою та тривалою за своєю дією.

У межах дослідження доведено, що ефективна система стимулювання малого бізнесу має ґрунтуватися не лише на прямій фінансовій допомозі, а й передбачати формування цілісного інституційно-правового середовища. Це середовище повинно включати фіскальні стимули, адміністративні спрощення, консультаційно-освітню підтримку, розвиток інфраструктури бізнесу та прозорі механізми комунікації між державою і підприємцями.

Системно дана політика реалізується через **три основні групи методів:**

1. **Імперативні методи** – передбачають швидкий, прямий вплив держави на малі підприємства через надання фінансових ресурсів. До таких інструментів належать: пільгове кредитування, державні гранти, субсидії, спеціальні податкові режими та податкові пільги. Наприклад, державна програма «ЄРобота» показала значний ефект у частині підтримки малого бізнесу через мікрогранти та розвиток переробних підприємств. Однак ефективність цих заходів залежить від контролю за використанням ресурсів, прозорості процедур та уникнення корупційних ризиків. Валютна нестабільність, інфляція та обмеженість державного бюджету також становлять загрозу зменшення ефективності таких методів [3].

2. **Методи поступальної дії** охоплюють інституційні механізми, які покликані усунути адміністративні бар'єри та створити сприятливі умови для поступового розвитку малого бізнесу. Це – спрощення процедур реєстрації та ліцензування, податкової звітності, створення цифрових сервісів, розвиток центрів підтримки підприємництва, а також державна участь у наданні або оренді майна для започаткування бізнесу. Такі заходи сприяють поступовій адаптації підприємницького середовища до нових умов і підвищують рівень доступності бізнес-інструментів [5].

3. **Стратегічні методи**, хоч і не розкриті повністю в даному фрагменті, тісно пов'язані з довготривалими інвестиціями в інститути підтримки підприємництва, розвиток освіти, інноваційної інфраструктури, правового середовища та забезпечення сталого партнерства між державою, бізнесом і громадськістю [4].

Стратегічні методи пов'язані з формуванням довготривалого сприятливого середовища для функціонування малого бізнесу. У цій площині виділяються регуляторні, освітні, інноваційні та інфраструктурні напрями. Регуляторні інструменти зосереджені на формуванні прозорості та передбачуваної нормативно-правової бази. Освітній напрям охоплює менторські програми, бізнес-курси та консультації, що підвищують управлінську компетентність підприємців. Інноваційна підтримка реалізується через гранти, субсидії, інкубатори та технопарки, спрямовані на стимулювання технологічного розвитку малих підприємств. Інфраструктурна підтримка включає інвестиції у транспортну, цифрову, енергетичну мережу, що створює умови для розширення бізнесу та зниження операційних витрат.

Акцентовано увагу на тому, що ефективність реалізації вказаних методів значною мірою залежить від якості державного управління, узгодженості дій між центральною та місцевою владою, контролю за цільовим використанням ресурсів та рівня прозорості механізмів стимулювання. Особливу роль відіграють центри реалізації політики розвитку малого підприємництва: профільні міністерства, банки розвитку, фонди підтримки, аудиторські установи та парламентські структури, які мають координувати та контролювати політику підтримки на всіх рівнях.

Висновки. З урахуванням міжнародного досвіду, підкреслено важливість комплексного підходу: фінансова допомога має супроводжуватись дерегуляцією, податковими стимулами, освітніми ініціативами, інвестиціями в інфраструктуру та інституційною сталістю. Зазначено, що в Україні існує значний потенціал для розвитку малого підприємництва, однак його реалізація можлива лише за умови узгодженої, цільової та адаптивної політики підтримки.

Література

1. Бесєдіна В. Ф.. Прогнозування і розробка програм. *Методичні рекомендації*. Київ. НДЕІ, 2000. 470 с.
2. Биковець В.М. Підприємництво: можливості кожного. *Підсумкові матеріали місячника підтримки малого і середнього підприємництва*. Біла Церква. 2014. 35 с.
3. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні: аграрний сектор України. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-93/doc-90>.
4. Дідур С. В. Регулювання попиту та пропозиції на макрорівні. Київ.: Науковий світ, 2005. 320 с.
5. Маргуліс В. Законодавчо-нормативне забезпечення питань кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в Україні*. 2015. № 4. С. 4-6

Віжуткін Дмитро Геннадійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ДЕКОМПОЗИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ УРБАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЬКИХ СПІЛЬНОТ

У тезах розглянуто декомпозиційний аналіз як ефективний метод вивчення наслідків урбанізації в умовах трансформації міських спільнот. Досліджено соціальні, економічні та екологічні аспекти урбаністичних змін, які формують нові виклики для функціонування міського простору. Встановлено, що урбанізація зумовлює як зростання можливостей для розвитку, так і посилення структурної нерівності та екологічного навантаження. Визначено переваги і обмеження декомпозиційного підходу, його роль у прогнозуванні тенденцій та формуванні стратегій сталого розвитку. Окреслено перспективи подальшого дослідження урбанізаційних трансформацій із фокусом на міждисциплінарний підхід.

Ключові слова: урбанізація, декомпозиційний аналіз, міські спільноти, трансформація, соціальна нерівність, сталий розвиток.

Урбанізація становить собою багатогранний і динамічний процес, який впливає практично на всі сфери життя сучасного суспільства. Її не можна розглядати лише як зростання чисельності населення, що проживає у містах, адже йдеться про глибинні трансформації соціальних структур, економічних моделей, способу життя, просторової організації територій, а також про радикальні зміни у взаємодії людини з довкіллям.

Зростання міського населення супроводжується зміною демографічного складу, посиленням щільності заселення, формуванням нових урбаністичних агломерацій та збільшенням попиту на житло, послуги, транспорт і ресурси. Водночас відбувається стрімке розширення інфраструктури – від мережі доріг і громадського транспорту до закладів освіти, охорони здоров'я, дозвілля. Концентрація ресурсів – фінансових, адміністративних, людських – у містах формує нові центри економічного і політичного впливу. Усе це зумовлює зміну способу життя міських мешканців: трансформуються трудові, побутові, споживчі та культурні практики [4].

В умовах таких комплексних змін постає необхідність не лише фіксувати зовнішні прояви урбанізації (наприклад, приріст населення, розширення забудови чи інфраструктури), а й глибоко аналізувати внутрішні механізми, що лежать в основі трансформацій. Йдеться про соціальні адаптаційні процеси, переформатування взаємодії між різними верствами населення, переосмислення колективної ідентичності та зміни у ціннісних орієнтаціях.

З огляду на складність і багатовимірність урбанізаційних явищ, дедалі актуальнішим стає використання методологічних підходів, що дозволяють структурувати та інтерпретувати ці процеси в системній логіці. Одним із таких підходів є **декомпозиційний аналіз**, що дає змогу розкласти явище на окремі взаємопов'язані складові, кожна з яких має власні характеристики, динаміку й вплив.

Суть декомпозиційного підходу полягає в ідентифікації структурних компонентів складного соціально-економічного процесу, подальшому аналізі кожного з них у контексті цілісної системи, а також у виявленні причинно-наслідкових зв'язків між ними. Це дозволяє не лише описати загальну динаміку, а й глибше осмислити приховані механізми впливу, виявити латентні проблеми, які неочевидні при поверхневому аналізі або недоступні традиційним аналітичним інструментам [3].

На рівні соціальної структури наслідки урбанізації є особливо помітними. Одним із ключових ефектів є трансформація демографічного складу населення: молоді активні групи переїжджають до міст у пошуках роботи, освіти й соціального капіталу, тоді як сільські території часто стикаються зі старінням населення та знелюдненням. Це породжує нові моделі внутрішньої міграції та змінює соціальні ландшафти міст.

У містах посилюється соціальна мобільність, розширюються можливості для професійної реалізації, культурного зростання та доступу до інфраструктури. Проте водночас зростає і соціальна поляризація. Урбанізовані простори нерідко характеризуються глибоким розривом між забезпеченими і малозабезпеченими мешканцями, просторовим розшаруванням між престижними районами та маргіналізованими зонами, а також нерівним доступом до якісних послуг і ресурсів [1].

Крім того, урбанізація трансформує способи соціальної комунікації. Зникають традиційні

форми міжособистісної взаємодії, натомість зростає роль цифрових каналів, змінюються культурні коди, з'являються нові формати колективної та індивідуальної ідентичності. Мультикультурність, інтенсивний ритм життя, індивідуалізація та глобалізація спричиняють як розширення горизонтів, так і зниження рівня соціальної згуртованості, що, в свою чергу, створює нові виклики для адаптації міських спільнот.

Економічний аспект урбанізації охоплює структурну трансформацію ринку праці, зокрема перехід від аграрної економіки до промислового та сервісного секторів. У великих містах формуються інноваційні кластери, розширюється сфера послуг, зростає попит на висококваліфіковану працю. Одночасно спостерігається посилення диспропорцій у доходах, нерівний доступ до можливостей та інвестицій. Міські економіки стають полюсами зростання, однак цей процес нерідко супроводжується посиленням поляризації та соціально-економічного поділу.

Урбанізація також справляє вагомий вплив на навколишнє середовище. Інтенсивний розвиток міст супроводжується забрудненням повітря, води, ґрунтів, зростанням обсягів відходів і надмірним споживанням енергетичних ресурсів. Витіснення природних екосистем, зниження біорізноманіття та збільшення викидів парникових газів є прямими наслідками безконтрольного розширення міських територій. У цих умовах актуальним стає впровадження принципів сталого розвитку, зокрема через розвиток «зелених міст», модернізацію інфраструктури та екологічну політику [2].

Застосування декомпозиційного підходу дозволяє виявити як прямі, так і опосередковані наслідки урбанізації. Він є ефективним інструментом для побудови стратегій соціальної політики, просторового планування, управління інвестиціями та адаптації до екологічних викликів. Водночас застосування цього методу вимагає високої якості вхідних даних, методологічної коректності та міждисциплінарної інтеграції.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що декомпозиційний аналіз створює аналітичне підґрунтя для формування ефективної моделі управління урбанізаційними процесами. Він дозволяє не лише дослідити динаміку змін у міських спільнотах, але й прогнозувати майбутні трансформації, враховуючи їхній соціальний, економічний та екологічний вимір. Такий підхід є особливо цінним в умовах сучасних викликів, коли міста стають не лише центрами прогресу, але й осередками складних проблем, що потребують науково обґрунтованих рішень.

Література

1. Бакуліна, Г. Ю. Урбанізація як тенденція розвитку суспільства: міжнародний аспект. *Економіка і суспільство*. 2018, (18), С. 22-27.
2. Берданова О. Стратегічне планування : навч. посіб. / О. Берданова, В. Вакуленко
3. Коваленко А. О. Урбанізація та сталий розвиток: можливості стратегічного планування. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика: Третя міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 22–23 листопада 2017 р.): Зб. наук. пр. Вип. III. Ч. 2 / МОН України, КНУБА. К., 2017. С. 105–108.
4. Сергієнко Л.В., Войціцька К.М. Сутність, особливості та стадії розвитку урбанізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4. С. 207-213.

Віжуткін Артем Геннадійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ МАЙНОВОЇ НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Представлено результати комплексного дослідження сучасного стану та динаміки майнової нерівності в Україні та світі. Визначено ключові фактори, що зумовлюють нерівномірний розподіл матеріальних благ, зокрема: вплив індексу Джині, реального рівня доходів, доступу до фінансування, рівня корупції, зайнятості та інституційного середовища. Проаналізовано, як глобальні кризи (COVID-19, війна в Україні) вплинули на поглиблення соціально-економічних диспропорцій. Визначено роль міжнародних організацій (Oxfam, МОП, Світовий банк, ОЕСР) у моніторингу та реагуванні на виклики нерівності. Запропоновано аналітичні висновки щодо можливостей зменшення майнового розриву в контексті сталого розвитку та соціальної справедливості. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході та порівняльному аналізі національних і міжнародних даних.

Ключові слова: майнова нерівність, індекс Джині, ВВП на душу населення, соціальна справедливість, доступ до фінансування, Україна, глобальні тенденції, бідність, сталий розвиток, інституційна спроможність.

Майнова нерівність є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасного світу, яка суттєво впливає на добробут населення, рівень соціальної справедливості, економічне зростання та політичну стабільність. Особливо гостро ця проблема постає в умовах глобалізації, соціально-політичних трансформацій і збройних конфліктів. В Україні, як державі з високим рівнем структурних викликів, проблема нерівномірного розподілу доходів і ресурсів посилюється через вплив зовнішніх потрясінь, корупцію, олігархізацію економіки та обмежений доступ до фінансових і соціальних послуг [1].

Незважаючи на наявність численних досліджень, комплексне бачення причин, наслідків і шляхів подолання майнової нерівності в національному та глобальному вимірах досі залишається недостатньо розробленим. Мета даного дослідження полягає в аналітичному узагальненні факторів, що зумовлюють зростання майнової нерівності, з урахуванням міжнародного досвіду, статистичних трендів та національного контексту, а також у формулюванні висновків щодо можливих напрямів зменшення диспропорцій у розподілі багатства.

Світовий контекст демонструє тенденцію до зростання нерівності, зокрема концентрації багатства у руках незначної частини населення. За даними міжнародних організацій, 1% найбагатших людей володіє понад половиною глобальних активів. Така концентрація капіталу негативно впливає на купівельну спроможність, знижує рівень довіри до інститутів, посилює соціальну поляризацію та зменшує ефективність перерозподільчих функцій держави.

На глобальному рівні ключовими чинниками зростання майнової нерівності є нерівномірне економічне зростання, несправедливий розподіл доходів, інституційна слабкість у країнах із середнім та низьким рівнем доходів, високий рівень безробіття, особливо серед молоді, обмежений доступ до фінансових ресурсів і кредитів, а також нерівність у сфері інтелектуальної власності [3].

Індекс Джині, як один з основних показників, фіксує посилення розриву в розподілі доходів як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Зокрема, високі значення цього індексу спостерігаються в Латинській Америці та країнах Південної Африки. У Європейському Союзі нерівність також зростає, особливо в контексті гендерних диспропорцій та нерівного доступу до ринку праці.

У країнах з високим рівнем розвитку спостерігається кореляція між економічним зростанням та низьким рівнем нерівності. Збалансована політика зайнятості, розвинена система соціального захисту, ефективні антикорупційні механізми та сильні інститути захисту прав власності сприяють стримуванню нерівності.

Україна, перебуваючи у стані перманентної соціально-економічної трансформації, стикається з низкою специфічних викликів. Зокрема, домінування олігархічного капіталу, недосконалість податкової системи, високий рівень тінізації доходів, регіональні диспропорції у рівні доходів, обмежений доступ

до фінансування, а також наслідки війни та політичної нестабільності – усі ці фактори посилюють нерівномірність у розподілі матеріальних благ.

Варто також звернути увагу на значний розрив між рівнем доходів у містах та сільській місцевості, що є наслідком нерівномірного доступу до освітніх, медичних, інфраструктурних та фінансових ресурсів. Зростання цін на нерухомість, особливо у відносно безпечних регіонах країни, поглиблює бар'єри до володіння житлом, що ще більше маргіналізує вразливі соціальні групи [3].

Іншим важливим аспектом дослідження є розгляд взаємозв'язку між майновою нерівністю та політико-правовим середовищем. У країнах з низьким рівнем корупції та ефективним захистом прав власності спостерігається нижчий рівень соціального розшарування. Натомість високий рівень корупції в державному секторі, як в Україні, призводить до неефективного розподілу ресурсів і доступу до послуг, що погіршує соціальну мобільність.

Окрему увагу приділено аналізу індексу щастя як інтегрального показника соціального добробуту, що враховує не лише економічні чинники, а й рівень довіри до уряду, відчуття безпеки, доступ до освіти, охорони здоров'я, навколишнього середовища тощо. Країни з вищим рівнем соціального капіталу демонструють нижчий рівень майнової нерівності.

У національному контексті боротьба з нерівністю потребує комплексного підходу, що має поєднувати економічні, соціальні та інституційні інструменти. Зокрема, йдеться про податкову реформу, зміцнення ринку праці, розвиток фінансової інклюзії, цифровізацію державних послуг, прозорість державних фінансів, цільову підтримку вразливих верств населення та зміцнення верховенства права.

Висновки. Майнова нерівність є однією з найгостріших соціально-економічних проблем в Україні та світі. Основними причинами її зростання виступають концентрація капіталу, нерівний доступ до ресурсів, регіональні диспропорції, слабка ефективність соціальної політики та вплив глобальних криз.

В Україні ситуацію ускладнюють олігархізація економіки, високий рівень тінізації доходів, корупція та наслідки війни. Це поглиблює розрив між заможними і вразливими верствами населення, знижує рівень добробуту й довіру до інституцій.

Подолання майнової нерівності потребує системного підходу: реформи оподаткування, підтримки зайнятості, розширення доступу до соціальних послуг та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Лише комплексна політика дозволить зменшити нерівність і сприяти сталому розвитку.

Література

1. Oxfam International (2023). *Survival of the Richest: How we must tax the super-rich now to fight inequality*. URL:: <https://www.oxfam.org>.
2. World Bank Group (2022). *Poverty and Shared Prosperity 2022: Correcting Course*. Інтернет джерело: <https://www.worldbank.org>.
3. International Labour Organization (ILO) (2023). *Global Wage Report 2022-23: The Impact of Inflation and COVID-19 on Wages and Purchasing Power*. URL:: <https://www.ilo.org>.

Швецов Владислав Анатолійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Досліджено ключові закономірності розвитку цифрової економіки у глобальному та національному вимірах. Цифрова трансформація розглядається як рушійна сила сучасного економічного зростання, що охоплює всі сфери суспільно-економічного життя. Виокремлено основні напрями цифрових змін: зростання значущості даних, посилення ролі цифрових платформ, поява нових форм зайнятості та капіталу, формування цифрових екосистем. Проаналізовано вплив цифровізації на конкурентоспроможність країн, розвиток цифрової інфраструктури та трансформацію державної політики. Особливу увагу приділено викликам цифрової нерівності, що формуються внаслідок асиметрії доступу до цифрових ресурсів. Зазначено, що ефективний розвиток цифрової економіки потребує не лише технологічних інновацій, а й інституційної підтримки, освітньої адаптації населення та міждержавної кооперації.

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, цифрові платформи, інституційна трансформація, цифрова нерівність, глобальні тенденції, цифрові інновації, штучний інтелект, цифрові екосистеми, Україна.

У сучасних умовах цифрова економіка трансформується на один із ключових чинників структурних змін у глобальній економічній системі. Вона дедалі більше визначає вектор соціально-економічного розвитку країн, формує нові правила конкуренції, змінює логіку бізнес-процесів і значно впливає на рівень продуктивності та соціальної взаємодії. Цифровізація охоплює всі сектори економіки — від промисловості, сільського господарства та транспорту до торгівлі, фінансів, освіти, медицини та сфери державного управління. Змінюється не лише структура ринків, а й форма організації праці, взаємодія між споживачами й виробниками, а також роль держави як регулятора цифрових процесів.

Серед ключових закономірностей розвитку цифрової економіки варто виокремити кілька основоположних тенденцій. По-перше, зростає значущість даних як нового стратегічного ресурсу. Усі основні процеси — від виробництва до маркетингу — дедалі більше ґрунтуються на аналітиці великих масивів інформації. По-друге, зростає роль цифрових платформ як середовища для взаємодії різних учасників економіки: споживачів, виробників, посередників. Такі платформи, як Amazon, Alibaba, Google чи Facebook, не лише акумулюють дані, а й створюють нову інфраструктуру для створення доданої вартості [2].

По-третє, відбувається **масштабування** мережевих ефектів, що забезпечує швидке зростання компаній, які використовують цифрові канали доступу до клієнтів та аналітику поведінки користувачів. По-четверте, з'являються нові форми капіталу та зайнятості — інтелектуальний, людський, платформний капітал, а також віддалена, гіг- і фриланс-зайнятість, яка не прив'язана до географічного положення. Нарешті, змінюються **державні політики**, які вимушені реагувати на виклики цифрового регулювання — від кібербезпеки до захисту даних та податкового адміністрування в цифровому середовищі.

У глобальному контексті розвиток цифрової економіки супроводжується наростаючою конкуренцією між державами за лідерство у стратегічно важливих напрямках: штучному інтелекті, блокчейн-технологіях, хмарних рішеннях, big data, автоматизації та роботизації. США, Китай та ЄС інституційно підтримують становлення національних цифрових екосистем шляхом прямих інвестицій у науково-дослідну діяльність, розвиток цифрової інфраструктури, а також формування нормативно-правових засад функціонування цифрового простору. У цих країнах також активно реалізуються програми цифрової грамотності, безперервної освіти, цифрового підприємництва [5].

Разом із тим, на тлі глобального прогресу формується цифрова нерівність, яка відображає розрив між країнами та регіонами у рівні доступу до цифрових технологій, швидкісного інтернету, цифрової освіти, цифрових фінансів і навичок. Аналогічно до майнової нерівності, цифрова нерівність зумовлює соціально-економічне розшарування, обмежує можливості окремих країн інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості та знижує інституційну стійкість. Це особливо характерно для країн із низьким рівнем ВВП на душу населення, слабкими цифровими інституціями, корумпованими

системами управління та обмеженим інноваційним потенціалом.

Досвід аналізу майнової нерівності свідчить про важливість врахування інституційного середовища, рівня доступу до базових послуг, розвитку ринку праці та фінансової інклюзії при вивченні будь-яких глобальних трансформацій. Тому аналогічно до соціальної нерівності, розвиток цифрової економіки слід розглядати не лише в технологічному, а й у соціально-економічному та політичному вимірі, адже її ефекти не завжди є рівномірними та справедливими [1].

В Україні розвиток цифрової економіки має як спільні із глобальними тенденціями риси, так і специфічні особливості. Серед позитивних факторів варто відзначити активне впровадження е-послуг, створення правового поля для діяльності у сфері ІТ, зростання частки цифрових продуктів у ВВП, розвиток стартап-екосистем та міжнародну інтеграцію у сфері цифрової торгівлі. Водночас наявні інституційні бар'єри, обмежений доступ до інтернету в окремих регіонах, нестача інвестицій у інновації та недостатній рівень цифрових навичок серед населення стримують динаміку цифрового переходу [4].

Висновки. У сучасному світі цифрова економіка виступає ключовим фактором трансформації соціально-економічного розвитку, формуючи нову інфраструктуру виробництва, обміну, розподілу та споживання. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що закономірності розвитку цифрової економіки ґрунтуються на зростанні ролі даних як стратегічного ресурсу, розширенні цифрових платформ, масштабуванні мережевих ефектів і появі нових форм зайнятості та цифрового капіталу [3].

У глобальному вимірі спостерігається посилення конкуренції за технологічне лідерство, що супроводжується активним інвестуванням у штучний інтелект, блокчейн, хмарні сервіси, а також формуванням сприятливого регуляторного середовища для цифрової трансформації. Водночас загрозою виступає цифрова нерівність, яка поглиблює розрив між країнами з різним рівнем доступу до технологій, інтернету та цифрових компетентностей.

Для України розвиток цифрової економіки відкриває широкі можливості, проте супроводжується низкою викликів, зокрема інституційного, інфраструктурного та кадрового характеру. Подальший прогрес у цій сфері потребує комплексної державної політики, орієнтованої на стимулювання інновацій, розвиток цифрових навичок населення, підтримку цифрового підприємництва та подолання регіональної цифрової нерівності.

Література

1. Балацький, О. Ф. (2021). Цифрова економіка: тренди, виклики та перспективи для України. Економіка і прогнозування, (1), 7–25.
2. Герасименко, Г. В. (2020). Цифрова нерівність у світі та в Україні: фактори та наслідки. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, (3), 56–65.
3. Schwab, K. (2017). The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum.
4. Ковальчук, Т. Т. (2022). Інституційні основи цифрової трансформації економіки України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка, (2), 44–49.
5. Castells, M. (2010). The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell Publishing.

Сокольников Антон Олегович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Управління оборотними активами посідає ключове місце в системі фінансового менеджменту банківських установ, оскільки саме ці ресурси забезпечують їхню здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання, підтримувати достатній рівень ліквідності та реагувати на динамічні зміни ринку. У структурі банківських ресурсів оборотні активи виконують роль «операційного ядра», що забезпечує безперервність розрахункових операцій, швидкість обігу грошових потоків і стабільність функціонування банку. На думку провідних дослідників, ефективність управління оборотними активами безпосередньо визначає поточну платоспроможність, фінансову стійкість та здатність банку протистояти ринковим ризикам [1], [2].

З огляду на глобальну цифровізацію фінансового сектору, значення грамотного управління оборотними активами зростає, оскільки цифрові платіжні системи, висока швидкість руху коштів і FinTech-рішення формують нові вимоги до забезпечення ліквідності, контролю та обліку банківських ресурсів. Технологічні трансформації сприяють переходу від традиційних підходів до більш інноваційних моделей управління, у яких автоматизація, прогнозна аналітика та цифрові фінансові інструменти відіграють фундаментальну роль.

Необхідність переходу до сучасних технологій зумовлена тим, що традиційні моделі управління оборотними активами вже не забезпечують достатнього рівня адаптивності в умовах цифрової трансформації банківського сектору. Зростання обсягів онлайн-операцій, поява миттєвих платіжних систем, розвиток блокчейн-технологій та автоматизованих інструментів аналізу формують нову архітектуру грошового обігу, яка потребує оновлених методичних підходів і розширеного обліково-аналітичного забезпечення.

У таких умовах виникає потреба в комплексному підході до управління оборотними активами, який поєднує класичні принципи фінансового менеджменту з інноваційними цифровими технологіями та аналітичними алгоритмами. Ключовим елементом цього підходу є обліково-аналітичне забезпечення, яке формує інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень та забезпечує інтеграцію всіх процесів управління. Воно включає три взаємопов'язані компоненти:

1) облік оборотних активів – системна реєстрація грошових коштів, кредитів, короткострокових вкладень та цифрових активів, ведення реєстрів токенизованих інструментів і смарт-контрактів, що гарантує достовірність даних, прозорість фінансових операцій та контроль над обігом ресурсів;

2) аналіз та прогнозування – оцінка ліквідності, структури дебіторської заборгованості та динаміки грошових потоків із застосуванням сучасних аналітичних моделей, алгоритмів прогнозування та сценарного моделювання ризиків, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні дисбаланси та підвищує точність управлінських рішень;

3) контроль та аудит – перевірка відповідності облікових даних фактичному стану ресурсів, постійний моніторинг автоматизованих фінансових платформ, застосування цифрових аудиторських інструментів і систем раннього попередження фінансових ризиків [3], [4].

Крім того, обліково-аналітичне забезпечення передбачає:

- інформаційне забезпечення управлінських рішень, формування єдиної бази даних про всі оборотні активи та цифрові ресурси;
- інтеграцію цифрових технологій, включаючи Core Banking Systems, ERP-системи, аналітичні платформи та блокчейн-рішення;
- ризик-орієнтовану аналітику, що дозволяє моделювати фінансові сценарії та прогнозувати дисбаланси;
- моніторинг ефективності використання ресурсів, оцінку оборотності, рентабельності та ліквідності активів;
- підтримку внутрішнього та зовнішнього аудиту через цифрові платформи;
- систематизацію та стандартизацію процесів, сумісність з міжнародними стандартами обліку

та звітності [3], [4].

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення органічно інтегрується в систему управління оборотними активами, забезпечуючи гнучкість, оперативність та точність управлінських рішень. Воно створює міцний фундамент до управлінських підходів - класичного, цифрового та аналітично-облікового, що забезпечують ефективне планування, контроль та оптимізацію ресурсів банку в умовах цифрової трансформації.

Література

1. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств. — Київ: КНЕУ, 2020. — С. 45–78.
2. Кірєєв І. М. Цифровізація фінансового менеджменту. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. — С. 102–136].
3. Галита, О. В. Цифрова трансформація аудиту в банківському секторі. Фінанси України, 2021, №3. — С. 52–61.
4. Глазньов Д. В., Наумова І. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління банківськими операціями. Київ: НАУ, 2024, — С. 88–104].

Шишко Вікторія Володимирівна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Давидов Олександр Валерійович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ

В умовах повномасштабної війни Україна зіштовхується з комплексом викликів, що проявляються в різних сферах та спричиняють дестабілізацію економіки. Через агресію суттєво порушено роботу національної промисловості й аграрного сектору, а також зовнішньої торгівлі, яка забезпечує державі вагомі доходи та важливі ресурси. У таких обставинах виникає потреба у стабілізації економічного розвитку, де ключову роль має фінансовий ринок, хоча й він перебуває під впливом численних серйозних проблем. Подібно до економіки загалом, фінансовий ринок зазнає значних втрат через воєнні дії. Попри це, фінансові установи продовжують функціонувати та забезпечують населення й бізнес усіма необхідними послугами. Актуальним напрямом розвитку фінансового ринку України протягом останніх років є його цифровізація, що, у свою чергу, підвищує його стійкість та допомагає адаптуватись до складних умов воєнного стану.

Слід зауважити, що у сучасних умовах фінансовий ринок України характеризується всебічним впливом цифровізації на його розвиток. Сьогодні велика кількість українських банків та інших фінансових установ вже має онлайн-альтернативи, які істотно покращують якість надання фінансових послуг. Значний вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку спостерігається і на глобальному рівні, про що свідчать усі сучасні дослідження, присвячені цьому питанню. Цифровізація фінансового ринку проявляється у вигляді процесу поступової інтеграції цифрових технологій у діяльність фінансових установ та у надання фінансових послуг. Окрім цього, характерною рисою цифровізації у такому випадку є також цифрова трансформація, тобто, активне використання сучасних технологій на фінансовому ринку [1].

Звертаючи увагу на сучасні особливості розвитку фінансового ринку України а світу, можна відмітити все більш активне використання фінансових технологій – FinTech. Зокрема, впроваджуються технологія блокчейн, штучний інтелект, аналітика великих даних, хмарні технології, біометрія тощо. Окрім цього, майже кожна фінансова установа України, насамперед – банківські установи, має власний онлайн-додаток, який дозволяє користувачам отримати усі необхідні послуги у власному смартфоні або користуючись веб-сайтом за допомогою комп'ютера. Таким чином відбувається автоматизація надання фінансових послуг, що зменшує потребу у відвідуванні фізичних відділень та терміналів задля виконання стандартних операцій. Наступний приклад впливу цифрових технологій на фінансовий ринок – це поширення криптовалют та криптоактивів, а також цифрової валюти. Це зумовило появу ринку криптоактивів, який можна вважати складовою фінансового ринку, у тому числі і на глобальному рівні [2].

Вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку є здебільшого позитивним. Використання фінансових технологій забезпечує автоматизацію різних процесів на фінансовому ринку, автоматизацію надання фінансових послуг, що підвищує їх якість та доступність для громадян. Цифрові рішення на фінансовому ринку з кожним роком користуються все більшим попитом серед користувачів, що загалом позитивно впливає на процес отримання фінансових послуг. Крім того, підвищується якість роботи фінансових установ. Разом з тим, сучасний вплив цифровізації на фінансовий ринок супроводжується деякими проблемами, оскільки не усі фінансові установи та не в усіх країнах впроваджують новітні технології. На глобальному рівні це провокує економічну нерівність, яка може стати перешкодою для подальшого розвитку фінансового ринку у глобальному вимірі [3].

У загальному, можна підкреслити, що вплив цифровізації на фінансовий ринок є доволі позитивним. Це сприяє значним трансформаціям у контексті як фінансових послуг, тобто процесу

їх надання, так і фінансових продуктів, які пропонують компанії. Подолавши наявні проблеми та нерівномірність цифровізації на фінансовому ринку, існує можливість забезпечити ще кращі умови для його розвитку у майбутньому.

Література

1. Іоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. І. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. *Ефективна економіка*. 2021. №2
2. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. №49
3. What is fintech? Режим доступу: URL: <https://www.ibm.com/think/topics/fintech>

§ Секція 5 «Міждисциплінарні дослідження людського потенціалу»

Postoroniuk Tetiana

Private Practice, Nutritionist, Dietary consultant

USA / Ukraine

ORCID: 0009-0003-2112-5275

INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVES ON EATING BEHAVIOR, ENERGY REGULATION, AND NUTRITIONAL RISK

Nobody overeats because they lack information about calories. The research on this is consistent enough to be embarrassing for public health: people know what they should eat and have known for decades, and the rates of obesity and metabolic disease have continued climbing anyway. Something is operating that dietary advice does not reach – and it operates across neurobiology, evolutionary history, genetics, and the social context of food simultaneously. The issue arises from the lack of communication among these disciplines, resulting in the patient sitting across from a clinician bearing the consequences of this silence.

The evolutionary baseline matters. James et al. (2019) traced how human nutritional requirements developed across hundreds of thousands of years of caloric scarcity, seasonal variation, and high physical demand. The metabolic machinery humans carry into the twenty-first century was not designed for continuous food access or products engineered to override satiety signals. That mismatch is not a failure of individual willpower – it is a structural collision between a biology shaped by scarcity and an environment shaped by abundance.

The neurobiological architecture underlying this program is more complex than appetite-suppression models suggest. Gong et al. (2020) identified a hindbrain double-negative feedback circuit that mediates consumption based on palatability rather than caloric need – operating independently of homeostatic satiety signals and responding to sweetness, fat content, and the sensory combinations that dominate ultra-processed foods. This palatability-driven consumption continues past caloric sufficiency and is not reliably overridden by conscious control. For most people most of the time, it is not experienced as a choice at all.

Berthoud et al. (2020) locate the obesity epidemic precisely at this intersection. Continuous access to hyper-palatable, energy-dense food systematically distorts the feedback: leptin resistance develops, ghrelin signaling shifts, and the regulatory set point drifts upward. The homeostatic system does not fail - it responds adaptively to conditions it was never designed for, and the adaptive response looks, from the outside, like a failure.

Nutritional risk, understood through this lens, is not simply dietary inadequacy. It is the intersection of an evolved metabolic system, individual genetic predisposition, neurobiological palatability response, and an environment structured to produce chronic overconsumption of nutrient-poor food. James et al. (2019) observe that the nutritional transitions of the past century have significantly outpaced biological adaptation. Three generations of industrial food production have upended what took hundreds of thousands of years to shape metabolically.

Gong et al. (2020) found that palatability-driven consumption drops when the food environment changes – not when people try harder. Remove the hyper-palatable option or reduce its salience, and the behavior shifts; leave it in place and tell people to resist it, and they mostly don't. Berthoud et al. (2020) identified specific targets within homeostatic and hedonic circuits where pharmacological and behavioral interventions have produced results that held beyond the trial period. Grimm and Steinle (2011) point toward genetic profiling as a route to nutritional strategies that work for a specific person rather than for the statistical average of a population – a direction the field is moving toward, slowly and against considerable institutional inertia.

What unites these lines of evidence is a shared conclusion: eating behavior cannot be reduced to a simple input-output model. The person who eats past satiety is not ignoring information – they are responding to competing homeostatic, hedonic, emotional, and social signals whose interaction is not legible to conscious awareness and not reliably corrected by conscious intention. Craig's (1918) framing holds: the drive persists until it is specifically resolved. Generic dietary advice addresses the act while leaving the drive intact. That is why it works short term and fails long term, reliably, across populations and decades of public health effort.

A genuinely interdisciplinary approach requires each field to reckon with what the others reveal. Neuroscience shows palatability overrides homeostasis. Evolutionary biology shows the metabolic system was not built for current conditions. Genetics shows population averages obscure individual variation that

matters clinically. Behavioral science shows conscious decision-making sits atop motivational systems it did not create and whose reliable control is beyond its reach. Together these findings point toward interventions working at the level of environment, biology, and behavior simultaneously – and away from the persistent belief that knowing what to eat is the same as being able to eat that way.

References

1. Berthoud, H. R., Morrison, C. D., & Münzberg, H. (2020). The obesity epidemic in the face of homeostatic body weight regulation: What went wrong and how can it be fixed? *Physiology & Behavior*, 222, 112959.
2. Craig, W. (1918). Appetites and aversions as constituents of instincts. *Biological Bulletin*, 34(2), 91–107.
3. Gong, R., Xu, S., Hermundstad, A., Yu, Y., & Sternson, S. M. (2020). Hindbrain double-negative feedback mediates palatability-guided food and water consumption. *Cell*, 182(6), 1589–1605.e22.
4. Grimm, E. R., & Steinle, N. I. (2011). Genetics of eating behavior: Established and emerging concepts. *Nutrition Reviews*, 69(1), 52–60.
5. James, W. P. T., Johnson, R. J., Speakman, J. R., Wallace, D. C., Fruhbeck, G., Iversen, P. O., et al. (2019). Nutrition and its role in human evolution. *Journal of Internal Medicine*, 285(5), 533–549.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ (ЧЕХІЯ)

НАУКОВА УСТАНОВА «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ЦЕНТР СТАЛОГО РОЗВИТКУ» (УКРАЇНА)

ГО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ
НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ» (УКРАЇНА)

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН»**

*31 липня 2025 року
Прага, Чехія*

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Мечнікова, буд. 4/1, оф. 19А
Контактний телефон: +38(044) 222-5-889
E-mail: info@csr.com.ua
<https://conference.csr.com.ua>

Підписано до друку 05.08.2025. Формат 60×84/16
Папір офсетний. Гарнітура UkrainianSchoolBook.
Друк на дуплікаторі.
Тираж 50. Замовлення № 587.
Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.